

NEDERLAND LEEST JUNIOR

HANDLEIDING LEERKRACHTEN

GROEP 7 & 8

IN DEZE HANDLEIDING VINDT U:

ALGEMENE INFORMATIE VOOR DOCENTEN:

- Leerdoelen
- Lesopbouw
- Benodigdheden
- Belangrijke begrippen

LESBRIEF:

De lesbrief bestaat uit twee delen, een **inleidende** les en een **onderzoeksles**. De eerste les kan gegeven worden als de leerlingen de eerste twee hoofdstukken van het boek *Dwars door de storm* hebben gelezen (blz. 5-18). De tweede les volgt wanneer de leerlingen al ver in het boek zijn of het hebben uitgelezen.

In november kunnen uw leerlingen zich verdiepen in een **spannend en meeslepend** boek, *Dwars door de storm* van Martine Letterie en Karlijn Stoffels. Aan de hand van dit boek gaan leerlingen met elkaar in gesprek over het thema van Nederland Leest Junior: **Kleine geschiedenis, grote verhalen**. In deze les van 95 minuten duiken de leerlingen in de geschiedenis van Molukse Nederlanders, die van zichzelf én hun eigen omgeving. Daarbij worden de volgende vragen gesteld: Waar voel jij je thuis? En zijn hierin veel overeenkomsten met klasgenoten te zien? De leerlingen werken in verschillende opdrachten toe naar **een kleine geschiedenis van de klas**, die visueel wordt gemaakt door middel van een **muurkrant**.

DOEL VAN DE LES

Na afloop van de les:

- weten de leerlingen meer over de Molukse gemeenschappen in Nederland
- weten de leerlingen wat Molukse woonoorden waren, en hoe het leven er daar uitzag
- hebben de leerlingen meer inzicht verworven in de geschiedenis van Nederlands-Indië en kunnen ze deze koppelen aan de huidige maatschappij
- weten de leerlingen wat een stamboom is
- zijn de leerlingen zich meer bewust van hun eigen omgeving en hoe deze in verband staat met de geschiedenis .
- hebben de leerlingen kennis gemaakt met de Nederlandse canon het doen van archiefonderzoek.

95
MINUTEN

LESDUUR VAN BEIDE LESSEN:

Totaal: **95 minuten**

LESOPBOUW EERSTE LESBRIEF:

1. Ontdek het verhaal van... - 10 min
2. Molukse woonoorden in Nederland (video + vragen) - 20 min
3. Voorbereiding muurkrant: verhalen van de klas - 10 min

Totaal: **40 min**

LESOPBOUW TWEDE LESBRIEF:

1. Wat is jouw verhaal? - 5 min
1. Muurkrant - verhalen van de klas: waar voel jij je thuis? - 40 min
1. Reflectie: wat ben je te weten gekomen? - 10 min

Totaal: **55 min**

BENODIGDHEDEN

- Het boek *Dwars door de storm*
- PowerPoint voor het digibord
- Bosatlas (optioneel) of toegang tot Google Maps
- Per leerling het werkblad: *Het verhaal van...* (werkblad 1) en *De stamboom* (werkblad 2)
- Toegang tot een computerlokaal/computers/tablets (lesbrief 2)
- Mogelijkheid om te printen (lesbrief 2)
- A3 papier voor muurkrant (lesbrief 2)

NEDERLAND LEEST JUNIOR

LESBRIEF 1

40
MINUTEN

DEEL 1

10
MINUTEN

ONTDEK HET VERHAAL VAN....

VOORBEREIDING

De leerlingen zullen als voorbereiding op het vertellen van hun eigen verhaal eerst dat van Tjakkie en Jacob invullen. Deel hiervoor de het werkblad 1: *Het verhaal van...* uit en vertel dat de leerlingen kennis gaan maken met de hoofdpersonen uit het boek. De leerlingen kunnen de informatie op het omslag gebruiken, evenals de informatie uit het boek (pagina 5 t/m 25).

DOEL

De leerlingen maken kennis met de hoofdpersonages uit het boek. Wie zijn Tjakkie en Jacob, waar komen ze vandaan en wat doen ze het liefst? Dit is een voorbereiding op het maken van een kleine geschiedenis van de klas.

WERKWIJZE

De leerlingen vullen het werkblad zelfstandig of in tweetallen in. Daarbij kunnen ze gebruik maken van het boek. Na afloop worden de antwoorden kort besproken. Hebben ze moeite om sommige passages te vinden? Dan kunt u ze op weg helpen met de onderstaande fragmenten:

BELANGRIJKE FRAGMENTEN:

Pagina 9: 'Als ze klaar zijn [...] Voor niemand bang.'

Pagina 10: 'De meester glimlachte [...] kun jij ook.'

Pagina 10-11: 'Ze schuift stoel naar achteren [...] leren niet door.'

Pagina 12-13: 'Er klinkt een [...] bijna altijd koud.'

Pagina 24: 'Jacob steekt zijn [...] Jacob Sijaranamual.'

Hieronder vindt u de inhoud én antwoorden van het werkblad van de leerlingen. Het werkblad kunt u los downloaden op de site. De tekst zal ook op de PowerPoint worden geplaatst

ZIE
OOK
WERK-
BLAD

HET VERHAAL VAN

Tjakkie(Luitjens) woont in(Finsterwolde). Dit dorp ligt in de provincie..... (Groningen). Zij komt uit een(arbeiders)gezin, dat is iets anders dan een boerengezin. Haar ouders zijn lid van de communistische partij. Daarom heeft zij ook een poster van een arbeider uit (Sovjet-Rusland) op haar kamer hangen. Ze is er trots op!

Eén boek, duizend gesprekken

Het liefst zou Tjakkie na de basisschool naar de(HBS) gaan, maar dat mag niet van haar ouders. Haar goede vriendin (Katrien) mag hier wel naartoe. In de tussentijd probeert ze wat te tekenen in haar zelfgemaakte (vogelboekjes): daar staan de mooiste exemplaren van het wad in.

Jacob (Sijaranamual) komt van(Ambon), een eiland in de Molukken. Hij is met zijn ouders(drie) jaar geleden naar Nederland gekomen, omdat ze niet langer op Ambon konden blijven. Eerst woonden ze in een houten barak in(kamp Schattenberg), en nu worden ze naar Finsterwolde gebracht. In grote scheepskisten worden alle spullen naar het nieuwe woonoord gebracht waar Jacob en zijn familie gaan wonen.

Het aanpassen aan het leven in Nederland is niet makkelijk. Het liefst speelt hij (rock&roll) muziek op zijn gitaar, waar zijn leeftijdsgenoten erg van onder de indruk zijn. De broer van Jacob is niet meegekomen naar Nederland, dit vindt hij erg jammer. Maar gelukkig heeft hij een hele bijzondere (schelp) waardoor hij zijn broer iets minder hoeft te missen.

DEEL 2

MOLUKSE WOONOORDEN IN NEDERLAND

20
MINUTEN

In deze opdracht wordt dieper ingegaan op de geschiedenis van Molukkers in Nederland. Deze geschiedenis loopt als een rode draad door het boek heen, maar is vaak nog onbekend bij leerlingen.

Vertel: *Het verhaal van Jacob en zijn familie is voor veel Molukkers herkenbaar. Toen zij in de jaren vijftig naar Nederland kwamen, werden zij apart van de Nederlandse samenleving in woonoorden en opvangkampen. Dit waren tijdelijke woonplekken voor de Molukse gemeenschap, waar ze vaak met veel families in kleine ruimtes woonden. Nederland had beloofd dat dit maar een tijdelijke oplossing zou zijn; na een paar maanden zouden ze terug kunnen naar een onafhankelijk Molukken. Deze belofte werd nooit waargemaakt, en de meeste Molukkers zijn in Nederland gebleven. Deze geschiedenis en de persoonlijke verhalen kent niet iedereen. Maar om elkaar beter te kunnen begrijpen is het belangrijk je te verdiepen in elkaars geschiedenis. In deze opdracht maken we daarom kennis met Max, die zijn verhaal met jullie deelt.*

VERDIEPING VOOR DOCENTEN

Onderstaande tekst kunt u gebruiken als verdieping voor uw les, of als ruggensteuntje tijdens het behandelen van het onderwerp.

De Nederlandse kolonie Nederlands-Indië werd in 1949 officieel een zelfstandig land. Het hoorde voortaan niet meer bij Nederland. Veel Nederlanders en mensen die aan de kant van Nederland hadden gevochten, voelden zich nu niet meer welkom in Indonesië. Daarom vertrokken ze naar Nederland. Onder hen waren 12.500 Molukse soldaten met hun gezinnen. Zij hadden meegevochten in het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger. In 1951 kwamen ze in Nederland aan.

De Nederlandse regering had hun beloofd dat ze naar de Zuid-Molukken, de eilandengroep waar ze vandaan kwamen, mochten terugkeren. De Zuid-Molukken zouden dan zelfstandig worden. Daarom woonden ze tijdelijk in kampen in Nederland. Het Indonesische leger voerde oorlog met de Zuid-Molukken en wist er uiteindelijk toch weer de macht te krijgen. De Zuid-Molukkers bleven in Nederland wonen en kregen geen zelfstandige staat.

Meer weten? Kijk op: www.canonvannederland.nl

Lees de onderstaande tekst samen met de leerlingen in de klas. Deze tekst is te vinden op de bijgevoegde PowerPoint. In de PowerPoint vindt u tevens een uitleg van de dikgedrukte begrippen.

*Vanwege de **nieuwe machtsverhoudingen** verlaten tot in de jaren zestig in totaal ruim 300.000 Nederlanders, **Indische Nederlanders en leden van Indonesische minderheidsgroepen (Molukkers, Papoea's, Chinezen)** het land. De meesten gaan naar Nederland. Onder hen zijn 12.500 Molukse soldaten van het voormalig **Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL)** en hun gezinnen. Hun wordt een **eigen Molukse staat** beloofd waar ze naar kunnen terugkeren. Maar deze belofte wordt nooit waargemaakt. Dat leidt in de jaren zeventig tot schokkende gijzelingsacties door jonge Molukse activisten.*

Bron: www.canonvannederland.nl

EEN PERSOONLIJKE GESCHIEDENIS

- Kijk samen met de leerlingen het filmpje 'Het verhaal van Max Hattu'. Dit is een persoonlijk familieverhaal van Max, die als klein jongetje ook vanuit de Molukken naar Nederland is gekomen.

Eén boek, duizend gesprekken

- Leg van tevoren uit dat de leerlingen goed moeten opletten wat Max zegt. Dit kan belangrijk zijn om het boek beter te begrijpen, maar ook om de vragen zo beter te beantwoorden. Let op: de leerlingen hoeven niet per se veel voorkennis te hebben, het is juist interessant om te weten wat hun opvalt aan de video.
- Bekijk de [video](#). (5 minuten). De link naar de video staat ook in de Power-Point.
- Behandel de vragen hieronder met de hele klas. Probeer ervoor te zorgen dat er een gesprek op gang komt tussen de leerlingen onderling. Laat daarom af en toe stiltes vallen en luister aandachtig naar de bijdrages van de leerlingen.

VRAGEN:

1. Wat is jou opgevallen aan het filmpje? Herkende je iets van wat Max zei of begreep je bepaalde uitspraken juist niet?
2. Hoe heeft Max zijn jeugd ervaren? Begrijp je wat Max vertelt?
3. Tot het einde van de jaren vijftig waren er door heel Nederland Molukse woonoorden te vinden. Bekijk de [overzichtskaart](#). Stond er een woonoord in de buurt van jouw woonplaats? En zijn er nu nog Molukse wijken in jullie woonplaats, of woon je er misschien zelf? Bekijk het [hier](#).
4. Op het einde van het filmpje zegt Max: 'Vergeet niet waar je vandaan komt, vergeet ook niet de geschiedenis van opa en oma'. Is dat voor jou ook belangrijk? Waarom wel/niet?

DEEL 3

VOORBEREIDING MUURKANT VERHALEN VAN DE KLAS

- Gebruik de uitspraak van Max Hattu om de voorbereiding voor de muurkant op te starten. De leerlingen gaan nu zelf aan de slag met het maken van een persoonlijke stamboom en een kleine geschiedenis van de klas. Zorg ervoor dat alle leerlingen het werkblad 2: De stamboom voor zich hebben. Activeer de voorkennis, weet iedereen wat een stamboom is en hoe het werkt? Zorg ervoor dat de kinderen weten waar ze welke informatie moeten invullen. In de PowerPoint staan twee voorbeelden van een stamboom.
- De leerlingen krijgen de opdrachten mee naar huis. Geef dus duidelijk aan wanneer zij deze opdracht weer mee terug naar de les moeten nemen.
- Vertel: Aan de hand van deze stamboom gaan wij een kleine geschiedenis van onze eigen klas maken. Zo kunnen we elkaar (nog) beter leren kennen en ontdekken we misschien wel verborgen verhalen.

- Nodig de kinderen uit om informatie te verzamelen over mensen die hun dierbaar zijn. Dat kunnen je vader, moeder, opa en oma zijn, of iemand anders die je goed kent. Belangrijk is dat je opschrijft:

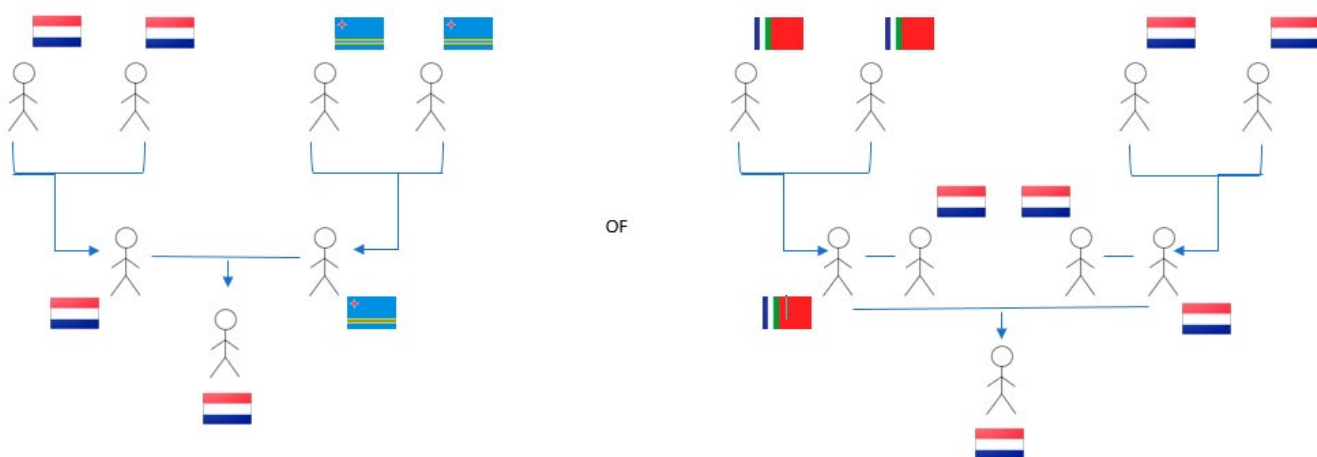
1. Je eigen naam en achternaam, namen van je ouders/verzorgers, opa en oma
2. Waar deze personen geboren zijn.
3. Wat is jullie relatie?

AFSLUITING EN VERVOLG

Ruim gedurende de maand november steeds tijd in om verder te lezen in het boek. Als hier tijdens de lessen geen tijd voor is, is het leuk om de kinderen de boeken mee te geven naar huis. *Dwars door de storm* is ook beschikbaar op de [jeugdbibliotheek](http://jeugdbibliotheek.nl) als e-book.

VOORBEELD STAMBOOM:

De leerlingen nemen de ingevulde stamboom weer mee naar de klas bij de tweede les, om zo een begin te maken met de muurkrant.

DEEL 1

WAT IS JOUW VERHAAL?

5

MINUTEN

Begin met een terugblik op de eerste les. Samen met de klas herhaalt u kort wat er in de vorige les behandeld is:

- De geschiedenis van Molukse Nederlanders.
- De hoofdpersonen uit het boek Tjakkie en Jacob.
- Het maken van een eigen stamboom en een kleine geschiedenis van de klas.
- Hebben de leerlingen het boek al uit? Kenden ze dit deel van de Nederlandse geschiedenis?

Leg in deze opdracht de link met het boek, start een gesprek over waar de leerlingen zich thuis voelen. Start het gesprek door het over *Dwars door de storm* te hebben: Waar voelen Tjakkie en Jacob zich thuis? In het boek staan een paar aanwijzingen. De fragmenten kunt u terug vinden op de Power-Point.

- Als Tjakkie en Jacob op het wad lopen, en samen vissoep eten (pagina 56).
- In het fragment waar Jacob stelt dat hij niet mee wil naar Zeeuws-Vlaanderen omdat hij liever in Finsterwolde, en dus bij Tjakkie, wil blijven. (pagina 151).
- Wanneer Katrien en Tjakkie meegaan met Nonna naar het woonoord (pagina 39).

Bespreek daarna klassikaal of er iemand is die kort iets over zijn/haar stamboom zou willen vertellen? Zijn er leerlingen dingen te weten gekomen die ze anders niet zouden weten?

DEEL 2

MUURKRANT - VERHALEN VAN DE KLAS, WAAR VOEL JIJ JE THUIS?

40

MINUTEN

INLEIDING

Voor deze opdracht duiken de leerlingen in hun eigen familiegeschiedenis en die van hun woonplaats en/of provincie. Welke historische plekken en gebeurtenissen waren belangrijk? Ze leren omgaan met zoekmachine Delpher en leren te werken met archiefmateriaal. Wat is er online nog allemaal te vinden? Als leerlingen het lastig vinden en niet weten waar ze naar moeten zoeken, kan dit gekoppeld worden aan hun lievelingsplek in de stad/dorp/gemeente waar zij wonen.

DOEL

Doel is dat de leerlingen **verbanden leggen tussen vroeger en nu**, waarbij de persoonlijke interesse van de leerlingen centraal staat. Leg voordat de leerlingen aan de slag gaan duidelijk uit dat ze iets op moeten zoeken dat ze zelf interessant vinden.

WERKWIJZE

Verdeel de klas in tweetallen. Per tweetal mag er één artikel uitgekozen worden van Delpher en twee (historische) foto's. Maak duidelijke afspraken over het uitprinten van de artikelen/foto's. De leerlingen maken van het verzamelde materiaal een muurkrant waarin ze hun onderzoeksresultaten presenteren.

DELPHER

Laat de leerlingen gebruik maken van de website [Delpher](#) (gebruik hiervoor de handleiding Delpher), en afbeeldingen van Google. Help ze op weg door tips te geven over welke zoektermen ze kunnen gebruiken. Zo kunnen ze zoeken op school, straatnaam, stad of dorp, sportclub, park enz. Waar zouden zij zelf iets meer over willen weten? Hier kan ook de overzichtskaart van de [Molukse woonoorden](#) gebruikt worden.

VROEGER EN NU

Gebruik Google-afbeeldingen om vergelijkingsmateriaal te zoeken tussen vroeger en nu. Dat kan bijvoorbeeld heel goed door een straatnaam of plaats van het dorp of de stad met waar de school staat, met een jaartal, in te vullen, bijvoorbeeld: 'Groningen 1950'. Vervolgens kunt u oude foto's vergelijken met de tegenwoordige situatie (bijvoorbeeld door Google streetview te gebruiken). Ook kunnen de leerlingen gebruik maken van de beeldbank van het [Nationaal Archief](#), of van een online beeldbank van de provincie/stad (indien beschikbaar). Deze zijn te vinden via <https://beeldbanken.startpagina.nl>.

Leerlingen kunnen de weetjes, feiten, of gebeurtenissen op de muurkrant schrijven. Denk hierbij aan vragen zoals:

Wij zijn klas...

Wij kennen elkaar als sinds...

Een van de eerste herinneringen samen is...

Het leukste wat wij samen gedaan hebben is...

Wij hebben Verschillende nationaliteiten in de klas

Onze school bestaat ... jaar

Plak de muurkranten op een centrale plek op de muur. Daaromheen komen de persoonlijke stambomen te hangen, die de leerlingen thuis hebben gemaakt zodat er een labyrint ontstaat van kleine geschiedenissen. Alles bij elkaar vormt een soort DNA van de klas en de omgeving.

DEEL 3

10
MINUTEN

REFLECTIE: WAT BEN JE TE WETEN GEKOMEN?

AFSLUITING

Sluit met de hele klas het lesprogramma af door de muurkrant te bespreken. Elk tweetal heeft zijn eigen bijdrage geleverd. Wat is er allemaal op de muurkrant terecht gekomen?

Enkele vragen die hierbij gesteld kunnen worden zijn:

- *Hoe is het onderzoek gegaan?*
- *De tweetallen vertellen iets over hun werkmethodes aan hun klasgenoten (Delpher & de kleine geschiedenis van de klas)*
- *Kan je iets vertellen over de plek die je hebt onderzocht, waar voel je je thuis?*
- *Wat is jullie opgevallen?*
- *Zijn er veel overeenkomsten in jullie stambomen of veel verschillen?*
- *Hoe is het om nieuwe verhalen te ontdekken over je klasgenoten en je eigen familie?*
- *Heb je veel nieuwe informatie kunnen vinden over je woonplaats/provincie?*
- *Hoe was het om te zoeken in online archief (Delpher?)*
- *Denk je dat je familieleden zich altijd thuis hebben gevoeld in Nederland, en waarom wel/niet?*
- *Zijn er verschillen of overeenkomsten te benoemen wanneer Tjakkie en Jacob met de klas een muurkrant zouden maken?*

Colofon

Deze les kwam tot stand in samenwerking met Het Indisch Herinneringscentrum in het kader van Nederland Leest Junior en werd mede mogelijk gemaakt door Kunst van Lezen. Lessen: Romeé Mulder en Jurriaan Koning. Redactie: Jurriaan Koning. Vormgeving: Moker Ontwerp. Productie en coördinatie: Stichting CPNB